

آذربايجان

مؤرکومک سياسي اجنای، ادبی اقتصادي تورک غزتميدور.

آبونه شوايطي:

يانورک بريه دک با کو ايجون ۳۳.
باشقه شهراره ۳۵ روبلهدر.
بر آيشي با کوره ۱۲. باشقه شهراره
۱۹ روبلهدر.

اعلان فياتي:

سغري ۳ روبله کرانه گدن اعلانلار
ايجون کتبت ايديلر.

تورک و اسلامله مفيد مقالهله صحيفه
ارتمز آچيقتور. دوج اولسيان اوراق
اعاده ايديلنيز. دوج ايدين مقالهک
مکالماتي اداره نئين ايدور.

محل اداره:

باکو. ورونوسکي وغويزنسکي
کوجاقلرک کتبتده ۳ نومرولي ايوده

«آذربايجان» اداريسي

تلفون نمبر ۶۰-۳۹

تاک نخسيمي ۷۰ ق.ک.

اعلان

آذربايجان حکومتي جيتنه کي فوق الماده استطاق هيشي مارت آيدن آذربايجان
تورک اورودسنگ با کرکي اشغال ايتديکي وقت کي ضررديده اولان اشخاصدن
مريضلر قبول ايديورهر گون ساعت ۱۰ دن - ۳ کي ميتروليودل مهيانته سنده
۲۸ و ۲۹ نمرولو اوطاقلرده

6-11

آذربايجان پارلماني

آذربايجان جمهوريتک موجود اولميشي انکار
ايشنگرد. اولونده آرتق - آذربايجان
تورکلرک آزاد و آسودملگه قارشو يوک بر
اعتراضدر...

فوقالار وار که، دولته قدر ايسر و قول
اولان بر ملتي بو گون آزاد و سربست
گورمک ايسميور.
فوقالار وار که، لال ايديليش بر
دنگ بر ملت ديشک بو گون آجيلونده
سوز سولمسي ايشنتک ايسميور.
قبيلر وار که، بر عسردن آرتق محکوم
قالان بر مکتک بو گون حاکم دکل، بالکز
منقول و آزاد اولمسي قول ايشک ايشتميور.
وارسون اولسون! نه ايشک؟ آذربايجان
تورکيزي منقول و آزاد گورمک ايشتميور.
يا کرک بزي زود ايله تکرار قول و ايسر
ايشولر. يا يوشا گولبري چانازسه، ن
فضايه و يروييه اس واقع قارشونده ايتار
سکوت ايشولر و يا بونامه و چيدانلارني
رامشي ايله يلمهسله وطن ديوب آذربايجان
تورباغدن جيريپ گيتولر. بو اوج تکلفدن
هانتي جيريپ قبول ايشک ايشتملر صاحب
ايتاردلر. ايتاق بوني درست يلملر دور که
بز آذربايجان تورکلري زود ايله، کوچ ايله
اوله اسارت زنجيري تکرار بوينزه سالماق
ايشتميجک؛ بو قزمني هيشه اطرده دوتوب
ايشلارنک صلاحه ياخشولر.

بو ايشک پارلمانلرک اصتلازي سنجکي
موليه دکل. «فوتوتيا» هيشي کتاردن
اجناب شخضاري حاب ايشک طريقيه بلندي،
گر بو ايش، کيجردکيز خارق الماده بر
باشه اجرا اولتوبويه صلح و آساييش وقتده
ولميشي - يوک بر قصور. هيشي کتاه عد
ميشک هر بر طرفدن شتني اعتراضه سيب
لازمي نجه اول ايلر که، ملت مجلسي حباب
ميش يوک بر شوراک اعشارني ملت افراذي
چيويده، فووتوتيايه طريقيه چاقروسهر .
لن تکرار سولويورک که کيجريديکوز گون
لن خارق الماده اولمسي بر چوق ايشاريه
وقا الماده بر سورته اجرايه مجبوريت
ملت ايشيرير. اوتيزده کيجميشک، برده
شزي سنجکي عبلاني ايله تيجورمنايشيه
يوشه پارلمانزي بو گورنده دکل، يکله
نجه اي بونن سکره گورديشک حابوکه
گورککي گولبري پارلمانز کيجورمک،
تلاشيزلا ثابيه و يقايي قشف نظردن هيش
روجهله جائز دکدر. هيش بر درجهه قدر
رذولوي درده .

سور، بر طرفدن زمانمک خارق الماده ککي،
بکر طرفدن اهالي تلاشيزلان اعغاسي سنجکيه
اوقردوه حاشر اولمسي، و بو طرفندن
چوروتيزلا بو گون پارلمانه سوللا درجه
حاج قالميشي نظر اهتت آوب و برده
هيشو چوروتيزلرک هيش بر طريقيه ايشک
لنلن ايجقيلرني ياده سالوب، بو گون آجيلي
لان پارلمانزي حقيقتا صلاحيتدار و ساحب
تلاش بر مصلحت، هيشه ايشک ايشک اوزمزه فرش
لميشک.
ايشتميجکوز گورده، ياي تمنتزده موجود
لان بر طاقم غير سلمان جميتلاري، هيشي
نکوت ايشتمه حکومت دولتک ايشتمه اولان
ن پارلمانزده ايشک ايشک ايشتمه شندلر.
حرکت - آذربايجان چوروتيزک تيمسي،
اولادي اولميشه ميمکدر؛ ده اترقي

بو تورکيزي وجود حساب ايشک ايشتميلر
دهي
وجودمک وار اولميشي ملي شورا مذن
سبلره اقرار و اضرايه مجبور قلاچقدلر؛ کار
فوقالارده بوسي ايشيدجک، کور کوزنده
بزي تورکچکدر:
في الحقيقت، ملي شورا نونک ايتلاک و نظيفسي
بو اولمليدر.

فقيرسون! فرياد ايشون!
وايله فقيرسون که بو فريادکسک سداسي
بورويانده کيجوب (اتلايتک) ده ياي عمانتده
آتلابوب، (پلسون) لارک گوش و هوشني فرياد
کلن بره جلبه ايشون! و فرياد نه دن عيارت
اولمليدر!

بالکز بويکي کلمه دن:
- ياشاق ايشتورک!
بو فرياد تمايتور که ملي پارلمانز لک
اول بوينگه مشغول اولوييه، يويولمه تي نظيفه
سني حقيه ايفا ايدرب، هيشي ياشاق حقتا استقلال
قايتيه مالکتر ملت اولميشي، ايتا ايتا بديسه، ايتم
که بو يک تيجيه سي اطهارمزي چويرمتره،
حيات و آزادقلمزه قارشو ديش قياضش اولان
شتملرمن اوزرته تاتيريز قامازه يکله اولتره:
چکلر گري، ديويوده «اتلايتک» اولار.
اوهانده، داخل ايشلر مزي دولتمک، لازمي
اصلاحتلر ايشتمک، مکتک شصيت بته فوتور و ديماغر،
توسلا ايشک ايشلرني آسان ويجه اجرا اولمازده

چاقمئز اتواع ميسلرئدن دار ايشلرک ايشتموز
ايشلرئده کاييختاق، پارلمانزک اوزيدم بو يوقندس
نظيفه - هيشو نوع اسودلماک يه قاد اولوب سئار
مقدارني حل اولماق گون که بوجوق لاه امرلرني
واجب ايشلرني ييش اوزوق برينه يوشمگه
يوک بر نظيفه مزي ايفا ايشن اولراق.
اه موفق بيورسون.

حاجي بگلي عزيز

عديله نظاري ايله مصاحبه
اشبو گورنده اسانبولدن عودت ايشن
عديله نظاري خليلک خاصه معاود حقضلري
ايله مخيرزم مصاحبهه بولونمئدر. نظار اسانبول
شهادتني بويه تصوير ايديموز:

استانبول حوالاي
- استانبولده، دواتر رسبه وهالي مياثنه
روح دوشکوزلگي، بلاش معهودا نلانه، ر.تورکلر
قسته وقتقا قدر ايتا بلقاري ايجون هيشو رحدن
موشلار. علاوه تورکيه لويه برشي بو قدر
که روح دوشکوزلگه سيب اولسون محابه
تورکيدن اوزري لزومي بر قران ايسه،
وقتده ک سومتش سني ملي ارايله چيقماقسه
ساهد بربول تايدي، تورکيزي شيمه ياتماق
اولماز، تک بر فاديرلاک ترمسي سوزمئري
ثبوت ايشتمک قاييدر. فاديرلاک حومتلر مارتنه
موظف ايديليشلر. فاديرلاک حومتلر مارتنه
ريزنده شياخسافده. فاديرلاک تجارات ايشلرئنه

تورکيه کنگي حيات ايجون حاشر لايه ايجکي
متار که شرايطي تورکيه ممانت کوشريم -
چکدرمي!
- ن قلمسي سورنده ديورم که منتقل
تورکيه کنگي مدنلشمه قارشو هيش بر ممانت
کوشريمه يکيلر. ساقکي تورکيه لويه ايتکره
دفرانه مياثنه کي دوستقل جديده ايديلمگهدر.
زمانه بريته يله تورکيه فرانسه طرفداري ايد
قرانه مطوعاني، ادياتي تورکلر سابقن معلوم
اولميشي ايجون محتسابه ياد ايشيدموز.

تورکيه کنگي باشقا چارسيرويه. طلمت بک
قايتي ستم ايشتمک يکله بر دلب اولومئده
وقت صلح سد ايشتمه سيمير. تورکيه
بو رنگله عدلمت ک قايتي ستم ايشيورلر.
محابه ييشه، تورکيه ايله ايتکره مياثنه کي
تاريخي دوستقل ايديلمگهدر. ايتکره
فوشولترني تورکيه دشمن دکل دوستمئيله
گورمگهدر. ايتکره تورکيه مياثنه بولک
چکدر.
تورکيه، ايتکره، فرانسه قارشو اولان
نظريته سهو ايديموز؛ خاير بولگ سهو
اولمادني متار که شرايطدن ايشيدموز.

تورکيه و آلمانيا
- تورکلرک سوممه دکلرک، فقط آلمانلردر،
امانلار تورکلري اوزرته قازقمقن اوزري
حالمو واسطيله تومل ايشلردور. تورکلرک صغي
ايتايبانک تورکيه منتهي ساتمئندن سکره
شتمنچلگه مبدل اولدي. برست معاهدتک
علامسي قزمتدن سکره ايشو دشمنچيلک
بر قارنده آرمه.
سورمه اسودله اوزرته دوشمک ايشلادي.
اسانبول ايتکره طيارلرئدن تورکيدني ايتاد
نمازده بو ايشه بر قارار ماموت ايديورلر.
آلمان فوشولترنيک تورکيه کيميمي هيش
احواله دکيشميرمئدر.
متار که شرايطي نه درجهه فولدن قله
گنولميشه سيندن تورکيه گت ايشتمه سني
گورمگسکز.

Çərşənbə, 5 dekabr 1918-ci il, nömrə 56

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 30 səfərilmüzəffər sənə 1337. 5 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Azərbaycan Hökuməti cənbindəki [nəzdindəki] Fövqəladə İstintaq Heyəti mart ayından Azərbaycan Türk Ordusunun Bakını işğal etdiyi vaxta kimi zərərdidə olan [zərərcəkən] əşxasdan [şəxslərdən] ərizələr qəbul edir. Hər gün saat 10-dan 3-ə kimi “Metropol” mehmanxanasında 28 və 29 nömrəli otaqlarda.

b - 11

AZƏRBAYCAN PARLAMANI

Bu günlərdə Milli Parlamənımız açılısidir. Bu işdə biz bir qədər gecikdik. Parlamənımızı bir qədər gec açdıq. Lakin bunun səbəblərindən sərf-nəzər edib də, “gec olması, heç olmasından yaxşıdır” zərbülməsəli ilə mütəsəlli olaraq [təsəlli taparaq] bugünkü gündən danışaq.

Bu ilk Parlamənımızın əzaları [üzvləri] seçki üsulu ilə deyil “kooptasiya”, yəni kənardan səlahiyyətli şəxsləri cəlb etmək tərqi [üsulu] ilə yığıldı.

Əgər bu iş, keçirdiyimiz xariqüladə [qeyri-adi, fəvqəladə] bir zamanda icra olunmayıb da sülh və asayiş vaxtında olsa idi – böyük bir qüsür, hətta günah ədd [hesab] edilərək, hər bir tərəfdən şiddətli etiraza səbəb olardı: Necə ola bilər ki, Millət Məclisi hesab edilən böyük bir şuranın əzalarını millət əfradı [millətin fərdləri, xalq] seçməyib də, “kooptasiya” tərqi ilə çağırınsınlar? Lakin, təkrar söyləyirik ki, keçirdiyimiz günlərin xariqüladə olması bir çox işləri də xariqüladə bir surətdə icraya məcburiyyət hasil etdirir. Onsuz da gecikmişik; bir də vaxtımızı seçki əməliyyatı ilə keçirmək istəsəydik, Parlamənımızı bu günlərdə deyil, bəlkə bir neçə ay bundan sonra görərdik. Halbuki, bugünkü günləri Parlamənsız keçirmək, istiqlaliyyətimizin təyid [təsdiq] və bəqası [qalıcı olması] nöqtəyindən heç bir vəch ilə caiz deyildir, hətta bir dərəcəyə qədər qorxuludur da.

Bəs, bir tərəfdən zəmanəmizin xariqüladəliyini, digər tərəfdən əhəlimizin Parlamən əzası seçməkdə bir o

qədər də hazır olmamasını və bu tərəfdən də Cümhuriyyətimizin bu gün Parlamana son dərəcə möhtac qaldığını nəzəri-əhəmiyyətə alıb və bir də qonşu cümhuriyyətlərimizin də həmin bu təriq ilə parlamən açıdıqlarını yada salıb, bu gün açılması olan Parlamənimizi həqiqətən səlahiyyət-dar və sahibi-ixtiyar bir Millət Məclisi deyə tələqqi [qəbul] etməyi özümüzə fərz [vacib] bilməliyik.

Eşitdiyimizə görə, paytaxtımızda mövcud olan bir taqım qeyri-müsəlman cəmiyyətləri, yəni hökumət içində hökumət düzəltmək niyyətində olanları, Parlamənımızda iştirak etmək istəməmişdirlər. Bu hərəkət – Azərbaycan Cümhuriyyətinin təbəəsi, vətən övladı olmaq istəməməkdir; daha artıq – Azərbaycan Cümhuriyyətinin mövcud olduğunu inkar etməkdir. Ondan da artıq – Azərbaycan türklərinin azad və asudəliyinə qarşı böyük bir etirazdır...

Gözlər var ki, dünənə qədər əsir və qul olan bir milləti bu gün azad və sərbəst görmək istəməyir.

Qulaqlar var ki, lal edilmiş bir dilin, bir millət dilinin bu gün açılıb da söz söyləməsini eşitmək istəməyir. Qəlblər var ki, bir əsrdən artıq məhkum qalan bir millətin bu gün hakim deyil, yalnız müstəqil və azad olmasını qəbul etmək istəməyir.

Varsın, olsun! Nə edək? Azərbaycan türklərini müstəqil və azad görmək istəməyənlər ya gərək bizi zorla təkrar qul və əsir etsinlər, ya buna

gücləri çatmazsa, “tən qəzaya verib” əmri-vaqe [fakt] qarşısında ixtiyari-sükut etsinlər [susmağı seçsinlər] və ya buna da vicdanlarını razı edə bilməsələr, vətən deyib Azərbaycan torpağından çıxıb getsinlər. Bu üç təklifdən hansı birini qəbul etmək istəsələr, sahibi-ixtiyardırlar. Ancaq bunu dürüst bilməlidirlər ki, biz Azərbaycan türkləri zorla, güclə də olsa, əsarət zəncirini təkrar boynumuza salmaq istəməyəcəyik. Bu fəqərəni [maddəni; şərti] həmişə nəzərdə tutub, işlərinin səlahinə baxsınlar [işlərinə yarayanı, özləri üçün uyğun olanı seçsinlər].

O ki qaldı bizə – biz bu cürə hərəkətlərdən mütəəssir olmamalıyıq; biz öz işimizdə olmalıyıq. Milli Parlamənimizi, Milli Şuramızı açaq – Allahdan mədəd, bizdən hərəkət deyib, kamali-ciddiyyət ilə işə başlayaq. Artıq-əskik sözlərə qulaq asmayaq.

Bəli, bu günlərdə Milli Parlamənımız açılıdır. Deməli, Azərbaycan istiqlalı təmin edilmiş olmasa da, təkmil ediləcək [təkmilləşəcək] və Cümhuriyyətimiz siyasi bir vahid olmaq üzrə mükəmməl bir surətə girəcəkdir. Bunun özü də böyük bir ürək təskinliyidir; siyasətçə əzim [böyük] bir əhəmiyyəti haiz olan [daşıyan] və mənəviyyətca da həm bizlərə, həm sairələrinə dərin bir təsir bəxş edən böyük bir əmrdir.

Nə tövr olursa olsun, Parlamənimizin vücudu – ehtiyacatımıza müvafiq gələn qanunlar düzməkdən əlavə – Cümhuriyyətimizin həm daxilən və

həm xaricən ciddi bir surətdə görünməyinə səbəb olacaqdır; böylə ki, bu gün bizi vücud hesab etmək istəməyənlər dəxi vücudumuzun var olduğunu, Milli Şuramızdan çıxan səslərlə iqrar [təsdiq] və etirafa məcbur qalacaqlar; kar qulaqlar da bu səsi eşidəcək, kor gözlər də bizi görəcəkdir ki:

Filhəqiqə [həqiqətən], Milli Şuramızın ən ilk vəzifəsi bu olmalıdır.

– Qışqırsın! Fəryad etsin!

Və elə qışqırsın ki, bu fəryadın əks-sədası Avropanı da keçib, Atlantik dəryayı-ümmanından [okeanından] da atlayıb, Vilsonların guşu huşunu [qulağını; diqqətini] fəryad gələn yerə cəlb etsin! Bu fəryad nədən ibarət olmalıdır?

Yalnız bu iki kəlmədən:

– Yaşamaq istəyirik!

Bu fəryad kifayətdir ki, Milli Parlamentimiz ən əvvəl bununla məşğul olub da, bu yoldakı vəzifəsini haqqı ilə ifa edərsə, yəni yaşamaq haqqına, istiqlal qabiliyyətinə malik bir millət olduğumuzu isbat edərsə, əminəm ki, bunun nəticəsi ətrafımızı çevirmiş, həyat və azadlığımıza qarşı diş qıcamış olan düşmənlərimiz üzərində təsirsiz qalmaz; bəlkə onlara: “Çəkil geri!” – deyib də acıqlananlar da olar.

Bu halda daxili işlərimizi düzəltmək, lazımı islahat yeritmək, millətin zəif bədəninə qüvvət verən dərmanlara təvəssül etmək [müraciət etmək, əl atmaq] işləri asan vəchlə icra oluna bilər: Camaatımız ənvayi-müsibətlər-

dən [növ-növ müsibətlərdən] darıxmaz; hökumətimiz öz işlərində karıxmaz, Parlamentimizin özü də böyük və müqəddəs vəzifəsini bir növ asudəliklə ifaya qadir olub, millətlər müqəddəratı həll olunacaq günədək bir çox lazım əmrləri [işləri] və vacib işləri pişəzvəqt [qabaqcadan] yerinə yetirməklə böyük bir vəzifəmizi ifa etmiş olarıq.

Allah müvəffəq buyursun.

Hacıbəyli Üzeyir

ƏDLİYYƏ NAZİRİ İLƏ MÜSAHİBƏ

İşbu günlərdə İstanbuldan övdət etmiş [qayıtmış] Ədliyyə naziri Xəlil bəy Xasməmmədov həzrətləri ilə müxbirimiz müsahibədə bulunmuşdur. Nazir, İstanbul müşahidətini [müşahidələrini] böylə təsvir edir:

İstanbulun əhvalı

- İstanbulda dəvairi-rəsmiyyə [rəsmi dairələr] və əhali miyanında [arasında] ruh düşkünlüyü əsla müşahidə olunmayı. Türklər qismətə və qəzavü qədərə inandıqları üçün heç ruhdan düşməzlər. Əlavə, Türkiyədə öylə bir şey yoxdur ki, ruh düşkünlüyünə səbəb olsun. Mühəribə Türkiyədən ötrü lüzumlu bir qurban idi. Bu vaxtadək sönmüş hissi-milli [milli duyğu], aralığa çıxmağa müsaid bir yol tapdı. Türkiyəni şimdi tanımaq olmaz; tək bir qadın-

ların tərəqqisi, sözumüzü sübut etməyə kifayətdir. Qadınlar hökumət dairələrində müvəzzəf edilmişlər [işə götürülmüşlər]. Qadınlar emalatxanalar məkinələrində [dəzqahlarında] çalışmaqda, qadınlar ticarət işlərinə alışımlar və bu işlər həpsi bilamümanə [manəəsiz] hissi-milli sayəsində əmələ gəlmişdir. Aləmşümül [bütün dünyanı əhatə edən] qanlı müharibə zamanında Türkiyə məmləkətində bir çox məktəblər açılmışdır. 20000 şühəda [şəhid] yetimlərinə məxsus darüleytam [yetimxana] və məktəblər güşad edilmişdir [açılmışdır]. Hissi-millisi ölməmiş məmləkətə məğlubiyət heç bir şey yapmaz. Müharibə zamanında qan və yangından keçmiş türk ruhi-millisi isə möhkəm-ləşmiş, yeni həyata hazırlaşmışdır.

Türkiyə və Fransa

- *Türkiyə yeni həyat üçün hazırlana biləcəkmə, mütarikə şəraiti [atəşkəs şərtləri] Türkiyəyə mümaniət göstərməyəcəkdirmi?*

- Mən qəti surətdə deyirəm ki, Müttəfiqlər Türkiyənin mədəniləşməsinə qarşı heç bir mümaniət göstərə bilməyəcəklər. Sabiqki Türkiyə ilə İngiltərə və Fransa miyanındakı dostluq təcdid [bərpa] edilməkdədir. Zamanıhərbdə belə Türkiyə Fransa tərəfdarı idi. Fransa mətbuatı, ədəbiyyatı türklərə sabiqdən məlum olduğu üçün məhəbbətlə yad edilir.

Türkiyə və İngiltərə

- İngiltərə qoşunlarının İstanbula

gəlməsi əhali miyanında hərəkəti-düşmənanəyə [düşməncilik hərəkətlərinə] səbəbiyyət verməmiş, bərəks [əksinə] bir qədər də gələcəyə itminan [inam] oyatmağa ümid vermişdir. Mən Türkiyəni müharibəyə qarışdığı üçün müttəhim edənlərdən deyiləm: vaxt öylə iqtiza edirdi [vaxtın tələbi elə idi].

Türkiyənin başqa çarəsi yoxdu. Tələt bəy kabinetini müttəhim edəcək yeganə bir dəlil varsa, o da fəqət vaxtında sülh əqd etməməsidir [bağlamamasıdır]. Türkiyədə bununla da Tələt bəy kabinetini müttəhim edirlər. Müharibə bitdi, Türkiyə ilə İngiltərə miyanındakı tarixi dostluq təcdid [bərpa] edilməkdədir. İngiltərə qoşunlarını Türkiyə düşmən deyil, dost sifətilə görməkdədir. İngiltərə Türkiyəyə müavinətdə bulunacaqdır [kömək edəcək].

- *Türkiyə İngiltərə və Fransaya qarşı olan nəzəriyyatında səhv edirmi?*

- Xeyr, bunun səhv olmadığı mütarikə şəraitindən bəllidir.

Türkiyə və Almaniya

Türklərin sevmədikləri fəqət almanlardır. Almanlar türkləri özlərinə qalxızmaqdan ötrü hamı vəsaitə [vasitələrə] təvəssül etmişlərdir [əl atmışlar]. Türklərin əsəbiyyəti, Almaniyanın Türkiyə mənafeyini satdığından sonra düşmənciliyə mübəddəl oldu [çevrildi]. Brest müahidəsinin [sazişinin] əlavəsi fəqərəsindən [maddəsindən, şərtindən] sonra işbu düşməncilik bir qədər də artdı.

Sansürə [senzuraya] baxmayaraq, Türkiyə mətbuatı bir ağızdan Almanıyanın üzərinə düşməyə başladı. İstanbulla İngiltərə təyyarələrindən tökülən intibahnamələr [təbliğat vərəqələri] də bu işə bir qədər müavinət edirdilər. Alman qoşunlarının Türkiyədən getməsi heç əhvalı dəyişdirməmişdir.

Mütərikə şəraiti

- Mütərikə şəraitinin [atəşkəs şərtlərinin] nə dərəcədə qövldən feilə [sözdən işə] gətirilməsindən Türkiyənin səhv etməməsini görəcəksiniz.

Mütərikə şəraitinin qövldən feilə gətirildiyi vaxt, Müttəfiqlər çalışmışlar ki, hissi-milliyə toxunacaq maddələr yüngülləşsin, hiss edilməsin. Məsələn, Boğazların Müttəfiqlər ixtiyarına keçməsi maddəsi Boğazlar idarəsinə kontrol təyin etməkdən ibarət olmuşdur. Bütün gəmi qayıran dokların Müttəfiqlər ixtiyarına verilməsi, fəqət Müttəfiqlərin də gəmiləri burada qayırla bilər şərtindən ibarət olmuşdur. Zaqafqaziyadan Türkiyə qoşunlarının çıxarılması Brest müahidəsi kimi Qars, Ərdəhan və Batumda türklərin qoşunları qalması kimi yüngülləşdirilmişdir.

Türkiyə səhv etməmişdir. Bərəks Müttəfiqlər Türkiyəyə şimdiki əhvaldan çıxmaqda müavinətdə bulunacaqlar.

Mən İstanbuldan çıxan gün sülh müzakirətində iştirak edən heyətin sədri Bəhriyyə naziri Fuad bəy həzrətləri qayıtmışdır. Nazir, Sultan həzrətlərinə verdiyi məruzəsində demiş-

dir ki: “Sülh müzakirəti nəticəsindən [nəticələrindən] mən çox razıyam. Qaliblərin bizə olan əlaqələri [münasibətləri] gözləmədiyimiz bir şəkil almışdır. Almaniya tərz-i idarəni dəyişmək təklifi əleyhinə olaraq, xəlifəlik məsələsinə toxunulmamışdır.”

Müttəfiqlər və Azərbaycan

- *Müttəfiqlərin Azərbaycana olan əlaqələri necədir?*

- Mən bu suala cavabən deyə bilərəm ki, Müttəfiqlər nə qədər yaxından məsələmizlə tanış olsalar, o qədər yaxşı olacaqdır.

Biz azərbaycanlılar, düşmənlərimiz kimi siyasət apara bilməyirik. Biz Avropada qışqırıq qoparmadıq, düvəlimüəzzəmə [böyük dövlətlər] qapılarına düşüb yalvarmadıq, hətta özümüz üçün bir mətbuat düzəltmədik. Bizim ehtimalımıza görə, hüququmuz o qədər vazeh və aşkardır ki, təşəbbüsət və iqdamata [heç bir təşəbbüsə və addıma] lüzum görülməyir, fəqət biz evimizdə oturduğumuz zaman “başqaları” qapı-qapı gəzib bizə zərər verməkdən çəkinməmişlər.

Şimdi Müttəfiqlər, məhəllində [yerində] əhvalı öyrənə biləcəklər. Müttəfiqlər nə qədər yaxından bizimlə tanış olsalar, o qədər biz müqəddəratımıza itminan [etimid] bağlaya biləcəyiz. İstiqlaliyyət və müqəddərat həlli şüarları boş zəngulədən ibarət deyildir. Bu şüarları dünyanın ən böyük millətlər nümayəndələri nəşr etmişlərdir.

KEÇMIŞ XÜLYALAR

Tiflisdə nəşr olunan “Qruziya” qəzetəsinin 28 təşrinə-sani [noyabr] tarixli nömrəsində məşhur rus mühərrirlərindən V. Opoçininin fəvqəlzikr ünvanda [yuxarıdakı başlıqla] ermənilər haqqında yazdığı ciddi bir məqaləsini biltərcümə qəzetəmizə nəql edirik:

“Nə səbəbə görəsən, rast gəldiyimiz ermənilərin əksəri təcrübəli, mühakiməli, ayıq fikirli adamlar olur, amma erməni siyasəti həmişə ölçüsüz, biçimsiz, səhv, xəta və hamı qonşulara qarşı büğz [kin] və ədavətdən ibarət olmaqla öz millətini də qəhrli bir mükafata məruz qılır?

Ermənilər hal-hazırda nə eyləyirlər? Onlar inadlı bir surətdə özlərini Qafqaziya millətlərindən kənara çəkib, büsbütün başqa bir xətti-hərəkət tutub, qonşularla mehriban və mütənəsbib bir sazişlə deyil, kənardan gəlmə yabançı bir qüvvə qarşısında qulluq göstərməklə, öz haqq-hesablarını bu növlə düzəltmək istəyirlər.

Bu axırıncı bahar fəslə ibtidalarında [əvvəllərində] ermənilərin Bakıda ümum işlərdə xəyanətkar olduqları yaxın misallardandır. Zaqafqaziya əhvali-siyasiyyəsinə xəyanət edib, onlar bolşeviklərlə ittifaq yaptılar. Bu qərarla ermənilər Zaqafqaziyada başlamış olan, gözləri götürmədiyi milli təcəddüdatı [oyanırları] dayandırmaqdan ötrü bütün məmləkəti tədhiş [terror] və təxribat dəhşətlərinə məruz etməyə hazır idilər.

Bir vaxt var idi ki, erməni başçıları məhəlli [yerli] muxtariyyət haqqında bir çox danışıb, o zaman rus idarələrini “erməni padşahlığı” vahiməsilə qorxudurdular. İndi isə Gürcüstanda milli hərəkət möhkəmləşib və İndiyə qədər səssiz və təzyiq altında olan müsəlmanlar arasında dəxi bu hərəkət daha aydın təzahür etməyə başladıqda, ermənilər öz istədikləri kimi Zaqafqaziyada həyat sürməyə müvəffəq olamayacaqlarını görüb, yer və torpaq haqlarını qonşuları ilə təqsim etmək [bölüşdürmək] lüzumiyyəti qəti surətdə aşkar olduqda, dərhal bu yaxın zamanlara qədər rus əleyhinə cəbhələrini döndərib birdən-birə müəzzəm Rusiyanın ən sadıq acentələri [agentləri] və itaətli oğulları oldular.

Hərgah [əgər] doğrusun deyərsək, ermənilərin məhəlli istiqlaliliyyətə etnoqrafi və tarixi cəhətlərdən haqları hamıdan azdır. Böylə bir istiqlaliliyyəti ancaq “yalvarmaq”la almaq olar. Onu da ki, ermənilər İndiyə qədər etməkdədirlər. Ruslar Qafqaziyaya gəldikdə, Tiflisdə Gürcüstanı və Şərqi Zaqafqaziyada bir çox xanlıqlar görüb, onları da işğal etdi. Lakin burada heç bir Ermənistan yox idi. Bir məmləkətə tarixən malik olmalıdır [malik olmaq lazımdır]. Gərək məmləkəti öz vaxtında qan tökməklə mühafizə edəsən. Necə ki, Gürcüstan sonradan həqiqətdə əsaslı iddialarla müstəqil olmaq üçün böylə müamilədə bulunurdu.

Ermənilərin təzi-hərəkəti başqadır. Onlar hal-hazırda İngiltərə ilə Ru-

siya qabağında quyruq bulamaqla ümumi işə təzə bir xəyanət etmək əməlindədirlər. Onlar öz qonşuları ilə aşkar danışmağı, öz haqlarını aşkar izhar etməyi bacarmırlar və istəmirilər. Onlara başqa şey lazımdır, o da ki, öz qonşularını öz mənfəətlərindən ötrü həmişə ittiham etməkdən ibarətdir.

Ermənilərin padşahlıq və muxtariyyət xülyaları hal-hazırda keçmişdəki ən ciddi rüyaya əvəz olmuşdur. Hələlik onlar bu gün guya böylə deyirlər: “Baxınız bizlərə, görünüz biz necə yaxşı, mehriban və sadıq adamlarıq. Halbuki ətrafdakılar hamısı zalım və düşməndirlər. Onlar bir taqım şeylər tələb edirlər, amma biz qəti surətdə heç bir şey istəmirik. Gəliniz bu işlərə bir tədbir tökünüz.”

Erməni dostluğunun qiyməti Rusiyada ümuma məlumdur. Rus əfkari-amməsinin [ictimai rəyinin] dəyişməsi ümidində ermənilər böyük səhvədirlər.

Rusiyada işləyib yaşadıqda, mən rus camaatının ermənilərə etibar etmədikərini kərratla [dəfələrlə] müşahidə etmiş[əm]; Rusiyadakı ruslar buradakılara nisbətən hələ bir az laqeydirlər. Lakin Qafqaziyada olan ruslar bu hərəkətləri görüb kərahət [ikrah] və nifrət ilə vətənlərinə övdət edirlər [qayıdırlar].

Tiflisdə doğulduğuma görə, təbii olaraq, ermənilərlə daimi əlaqəm olmuşdur. Hər yerdə bacardığım qədər artıq həvəslə onların mənafeyini yerinə görə mühafizə və müdafiə etmi-

şəm. Heç vaxt erməniləri Rusiyanın həqiqi düşməni hesab etmədiyimdən, Petroqradda ikən dəxi bu əfsanənin ləğvi haqqında çox çalışmışam. “Novoye vremya” qəzetəsinin başçıları ilə daima müsahibədə bulunub, ermənilər haqqında bəslədikləri siyasətin dəyişməsi müvəffəqiyyəti mənim vəsi-təmlə olduğunu da söyləyə bilərəm. Mən Zatoryannının* və onun dairəsində olanların ermənilər haqqında yazdıqlarını məzkur [adı çəkilən] qəzetə başında olanların yanında etibardan salmaqla, yazıları qəzetədə daha dərc olunmadı. Mən məzkur qəzetədə bir çox məqalələr dərc etdirdim. Həmin məzmununda “Birjeviye vedomosti” və “Reç” qəzetələrində məqalələr yazdım. Bir çox məşhur ermənilər daima mənə müraciət edirdilər. Hər dəfə də onların xahişlərinə əməl etmişəm. Dəfələrlə sabiq Dövlət Duması üzvü Saqatelyan və Ermənistanın indiki naziri Tiqrانov, Əsribekov, Yevanqulov, Lazarev və bir çox qeyriləri müraciətdə bulunmuşlardır. “Baku” qəzetəsinin müdiri [X. A.] Vermişevi məsuliyyətə cəlb edəndə, onun qardaşı mənim yanıma gəlib həmin işin mətbuatda aşkar edilməsini məndən xahiş etdi. [B. A.] Suvorin ilə xüsusi tanış olduğum üçün də “Veçerneye vremya” qəzetəsində məqaləmin dərcinə müvəffəq oldum. Həmin iş gözəl surətdə xitampəzir olduqda [bitdikdə] Vermişev məndən razılıq etməyə gəldi.

* “Novoye vremya”nın Qafqaz müxbiri idi.

“Daşnaksutyun” firqəsi məhkəmə-cə ittiham edildiyi zamanda yenə də mənə müraciət edib, bu barədə yazmağı məndən xahiş etdilər. O zaman “Novoye vremya” qəzetəsinin müdiri [M. N.] Mazayev mənim məqaləmi dərc etməkdən qəti surətdə imtina etdi. Mən də həmin məqaləmi “Qolos zemli” qəzetəsində dərc etdirdim. (Rus camaatının müəyyən dairələrinin həmin məqalə ilə aşına olmaları lazım idi). “Daşnaksutyun” firqəsi müttəhim edilməyib iş qurtardıqdan sonra mən “Novoye vremya” müdiri Mazayevi məzəmmət edib, bu barədə məzkur [adı çəkilən] qəzetə başçıları ilə uzun mübahisədə bulundum.

Mən erməni məsələsi haqqında [P. N.] Milyukov ilə, “Qolos Moskvi” qəzetəsi müdiri Fyodor Quçkov ilə, Duma üzvləri N. N. Opoçinin, [İ. İ.] Dmitryukov və bir çox başqa rus camaat xadimləri və mühərrirləri ilə müsahibədə bulunmuşam.

Ədalətli ədd [hesab] etdiyim bir çox erməni məsələlərində daima istidaçı [xahişçi] və vəkil rolunu oynayıb, rus camaatının ermənilər haqqında xeyli etibarsız və daha ziyadə düşmənənə rəydə olduqlarını gördüm. Buna da səbəb, ermənilər əhvalından yaxşı xəbərdar olmamaq deyildir. Təkrar edirəm ki, hər kəs burada olub erməniləri tanıyarsa, başqaların sözü ilə söyləyənlərdən bəzər onların haqqında söylənib mühakimədə bulunar.

Rus məmurlarını yada salalım. Mən knyaz Qolitsın haqqında knyaz

[A. M.] Dondukov-Korsakovun və [S. A.] Şeremetyevin nə rəydə olduqlarını bilirəm, fikrimcə, söyləməmək yaxşıdır. Burada xidmətdə bulunan rus qulluqçuları, məsələn, sabiq qubernatorlar, müxtəlif idarə və qoşun böyükləri arasında həqiqi “erməni dostu” çoxmu taparıq? Tiflisdə olan rus camaatı kimə artıq mail idilər? Gürcülərəmi və ya ermənilərə? Rus camaatı Bakıda ermənilərə və ya müsəlmanlarımı mühləq [yaxın] olmuşdu?

Tiflisdəki 1904, 1905 və 1906-cı illərin əhvalı yaxşı yadımdadır. O zaman bütün rus cəmiyyəti dairələrinin əhvali-ruhiyyəsi erməni əleyhinə idi və ermənilər də rus provokasiyasını nahaq yerə bir o qədər təsdiq etməyirdilər. Ruslar həqiqətdə də müsəlmanlar tərəfində idilər. Hətta indiki müharibə ilə də əhval zərrə qədər dəyişmədi. Belə ki, mən burada, Tiflisdə, eyni zamanda bir çoxları müsəlman hissələrinə gedən məhəlli [yerli] rus zabitləri nümayəndələrindən ermənilər haqqında bir çox fövqəladə fənalıqlar eşitmişəm. Ermənilər nahaq yerə xəyal edirlər ki, Rusiya qarşısında xüsusi bir xidmət göstərib “xainlər” arasında tək bir sadıq millət olmaq həsəbi [səbəbi] ilə özlərinə etibar qazanmağa müvəffəq olacaqlar. Bu fikir xeyli səhvdir. Çünki münasibət [münasibətlər] kifayət dərəcədə aşkar olmuşdur.

Erməni siyasəti, ermənilərdən həyat mübarizəsi yolunda ciddi və zəhmətkeş bir xalq yaratmağa deyil, bəlkə

Asiya ilə Avropa sərhədində “Allah tərəfindən göndərilmiş” xristian güruhu vücuda gətirməyə çalışır. Əvvəlcə ermənilər bu rolu bilavasitə hətta Rusiya əleyhinə oynamaq istədilər. İndi də onlar rus bayrağından istifadə edib, həmin rolu sairlərinə qarşı oynamaq niyyətindədirlər.

Lakin Rusiya, yenə təkrar edirəm ki, erməniləri yaxşı tanıyır. Erməni başçılar sinfinin mənfi xasiyyətləri olan tamahkarlıq, vəhşilik, hiyləgərlik və düruyəlikləri [ikiüzlülükleri] Petroqradda və Moskvada çoxdan mühəqqəq olmuşdur [təsdiqlənmişdir]... Rusiyada “erməni” sözünün nədən ibarət olduğu məsələsi daha təfsirə möhtac deyildir.

Bu axır vaxtlarda hamı istiqlalyyət haqqında sözə başladıqları zaman, ermənilər öz yaxın qonşuları ilə münasibət düzəltməyi bilkülliyyə [tamamilə] bacarmayıb, təbii olaraq müxalifət tərqiində [yolunda] dayandılar. Ermənilərə burada Rusiya dövləti lazımdır ki, ona istinad etsinlər.

Lakin, bu müharibə nəticəsində Rusiya hər nə tövr olsa da ermənilərə istinad etməyəcəkdir. Bu tövr dostluq imkanına ümidvar olmaq, büsbütün rus xalqını tanımamaq deməkdir.

Qoy ermənilər gürcüləri və müsəlmanları hər nə qədər istəyirlər töhmətləndirsinlər. Qoy onların generaları əmr almaq üçün hansı bir rus baş komandanı yanına gedərlərsə getsinlər. Hər bir şey təşkil olunub təzə münasibət [münasibətlər] ilə

həyat öz adi halına düşdükdə, rus xalqı yenə gürcüyə və müsəlmana etibar edib yaxınlaşacaqdır və əvvəlki kimi də ermənidən şübhədə olub əyri-əyri baxacaqdır. Mənim fikrim böylədir, sizi inandırırım ki, Rusiyada danışdığım adamlar da başqa bir fikirdə deyildirlər. Bu da öz-özünə ittifaq düşmür ki [təsadüfi deyildir ki], Veliçko kimi büsbütün biganə [kənar] bir şəxs bura gəlib birdən-birə müəyyən bir mövqə əxz edir [tutur].

Gürcülərin siyasəti aşkardır. Onlar sadıq və mərdanə bir millətpərəstlərdir ki, həmişə hər işi təmiz görüb, bunu biz istəyirik və bunu da siz istəyirsiniz deyirlər. Hər halda bu tövr adamlar ilə danışib qanun qandırmaq mümkün olar.

Burada gürcülərin, orada müsəlmanların (tarixi və etnoqrafi cəhətdən haqları olduğu halda) istiqlalyyətlər vücuda gətirmələrindən məyus olan ermənilər, hal-hazırda büsbütün “keçmiş xülya”lardadırlar. Çxenkeli, Xoyski, Nikoladze, Ağayevdən...sə yenə də Qolitsın və Veliçenkonun olmaları yaxşıdır. (Vorontsov da təsadüfən bura daxil ola bilər.)

Lakin Qolitsın və Vorontsov zamanları əbədi surətdə keçdi. Ermənilərin (hər halda onların bir çoxlarının) kifayət qədəri ağılları var anlasınlar ki, müəzzəm rus hökuməti amalının hal-hazırda əsası yoxdur. Hərgah böylə bir əsas tərəfdarı rus xalqı varsa da, gələcək onlara deyil, dinc və farağat iş görənlərə mütəəlliq [məxsus] olacaq-

dır ki, onlar da hər kəs öz hissəsində həyatını düzəltməkdən ötrü lazım gələn yaradıcı işini görəcəkdir.

Ruslar hal-hazırda Boğazlar, İskəndəriyyə və Zaqafqazıyanı müstəmləkə (koloniya) qərar vermək haqqında deyil, öz xüsusi tərbiyələri, öz millətinin mənəvi və təşkilat dərəcəsinin yüksəkliyi və daxili-xarici bolşevizmi dəf etmək bərsində fikirləşməlidirlər. Ermənilər Rusıyanı Zaqafqazıyaya cəlb edib Rusıyanı başqalarının işinə müdaxilə etdirməyə çalışmaq, həm Rusiyaya və həm özlərinə böyük zərər vurub, ancaq işləri xarab edirlər.”

V. Opoçinin

BAKIDA NEFT TİCARƏTİ VƏ ONUN MÜXTƏSƏRCƏ TARİXİ

I

Avropada müharibə başlanarkən Hindenburg demişdi:

“Bu müharibədə hangi bir millətin tükənməz səbri və davamlı siniri (əsəbi) bulunarsa, həman millət axırda qalib olacaqdır.”

Lakin bu iki həqiqət (tükənməz səbr və davamlı sinir), sacayağının iki qılıçası kimi dayanmayıb yıxıldı. Buna üçüncü bir həqiqət daha artırılırsa, zənnimcə, kimin müharibə meydanında qalib qalması aralığa çıxar.

Üçüncü bu həqiqət də sərvətdən ibarətdir. Yəni: Həzrəti-Əyyubun səb-

ri, Herkules yaxud Rüstəm pəhləvanın dəmir kimi damarları və həzrəti-Süleymanın da xəzinələri. Bu üç şərait [şərtlər] hangi bir millətdə birikmişsə [cəm olmuşsa], o millət hər bə meydanında qalibiyyəti qazanar və sonra da yer üzündəki sair millətlər arasında rəyasət və nüfuz sahibi olar.

İştə sərvət və samanın [var-dövlətin] nə payədə nəticəpəzir [nə dərəcədə əhəmiyyətli] olduğunu bu müharibədən anladıq.

Taley-i-hərbin [müharibə tanrısının] qızıl quşu Vilhelmin “dəmir” dəbilqəsindən qaçıb ingilislərin və ələlxüsus amerikalıların “altun” xəzinələrinə qondu! Böylə də gərək olaydı! Türk şüərasından [şairlərindən] biri demişdir:

*An ki şiran ra konəd rubəh mizac
Ehtiyacəst, ehtiyacəst, ehtiyac.*

Filvaqe [doğrudan da], dünyanın məişəti ümumən və bu məişətin xeyri və şəri hansı dərəcədə olur olsun, sərvət və iqtisaddan asılıdır. Bu məsələni vaxtında anlamış millətlər, yuvalarına gecə-gündüz dən toplayan qarınca [qarışqa] kimi məmləkətin ənva’ [növbənöv] mənbələrindən sərvət cəm etməyə çalışmışlar.

Hər bir çətinliyin asan rəvac tapması, birikmiş sərvətin azlığına yaxud çoxluğuna bağlıdır. Bu məsələyə Azərbaycanın ricali-hökuməti [hökumət adamları] layiqincə diqqət və əhəmiyyət yetirməlidirlər.

Cavan məmləkətimiz Azərbaycan təbii sərvətlərə malikdirmi? Və bu

sərvətlər daxili və xarici ehtiyaclarımızı rəf edəcəklərmi [aradan qaldıracaqlarmı]? Vətəmindən azca bir məlumatı olan şəxslərə bu suallara cavab vermək müşkül deyil. Burada məmləkətin zənginliyini göstərmək həmin məqalənin vəzifəsi olmadığından, məsələdən vaz keçirəm. Çünki bu barədə müfəssəl məqalələr yazılmış və yenə yazılacaqdır. Ancaq müxtəsərcə bunu deyə bilərəm ki:

Vətənin ənva' mədəniyyət [növbə-növ faydalı qazıntılar] ilə dolu dağları, baliqlı və bir dərəcəyə qədər seyri-səfainə layiq [gəmilərin hərəkətinə əlverişli] dəniz və nəhrləri, əkin üçün gərəkli torpaqları, püstə və badamdan başlamış fındıq və şabalıda qədər meyvə ilə dolu bağ və meşələri, dəmiryolları, maldarlığı, yunu, baraması, pambığı və daha bir çox hədsiz və hesabsız sərvət qazandıran mənbələri vardır.

Lakin bu mənbələrin ən zənginrağı [zəngini] və ən başlıcası hələlik neft gərək olsun. Həman neft ki, ona camaat arasında “qara nöyüt” deyirlər. Bu qara nöyütdən “ağ nöyüt”, (cöv-hər) benzin, daha bir çox texnik işlərinə yarar sürtməli yağlar və sairləri əmələ gəlir ki, onlara məmləkətimizin özündən əlavə bir çox sair millət və məmləkətlər möhtacdırlar. Neft və neft məhsulatinin həm daxili və həm xarici ticarəti daimi və tükənməz bir ticarətdir ki, bu ticarət, vətəndən neft tükənməzsə, o da tükənməz. Yəni neft, məmləkətin indilik bir sərvət

mənbəyidir ki, ondan böyük istifadələr almaq üçün zəmanədən xəbərdar və müdəbbir [ağıllı, uzaqqörən] iqtisad üləmasına [alimlərinə] ehtiyacımız vardır. Burasını əshabi-fənnə [elm adamlarına] buraxıb, qara nöyütün keçmişdə və indiki halda və kimlər tərəfindən, nə növ ilə hasil olması barəsində qələm yürüdəlim.

Bakıda və daha doğrusu Abşoran yarımadasındakı “qara nöyüt”ün mövcudluğu, tarix səhifələrində məhfuz olmadığı [qorunub saxlanmadığı] qərinələrdən bəri, qədimdir. Zərdüştilərin zamanəsindən daha irəli Bakı neftinin varlığı məlum deyilsə də, amma məcusilərin İranda və Hindistanda hələ nüfuz qazandıqları əsrlərdən bəri Bakı neftinin aləməşuar [dünyada məşhur] olduğu tarixlə müsbətdir [isbat olunmuşdur].

Hindistan və İran gəbrlərinin [atəş-pərəstlərinin] Abşoranın neçə yerlərində, əzancümlə [o cümlədən] Suraxanıda, Atəşgahda və Balaxanıda xüsusi atəşkədələri (od ibadət xanələri) varmış ki, onlardan Suraxanı atəşkədəsinin uçuq imarəti və sair asar və əlaməti [əsər-əlaməti] indiki vaxtımıza qədər baqi və davam etməkdədir. Bu atəşkədələr Abşoranın o yerlərində təsis olunurdu ki, oralarda neftin çoxluğu və yerin üzünə yaxın təbəqələrdə bulunduğu cəhətə, oralardan həmişə neft qazı zühur edirdi. Məcusilər bu neft qazlarını həmin atəşkədələrdə yandırır şölələrinə səcdə və ibadət edirdilər.

Bu axır vaxtlara qədər bizim Suraxanı həmin qazlardan mənfəətbərdar olurdular: qaz vasitəsilə kürələrdə əhəng yandırılıb və evlərdə də xörək bişirirdilər; lakin bir neçə ildən bəri neft qazından ən böyük istifadələr götürən elmi avropalılar oldular. Bunlar tamam qazları xüsusi borular (trubalar) vasitəsilə mədənlərə aparıb, oralarda yandırmığa və sair mədən ehtiyaclarına sərf etməyə başlamışlardır. Demək ki, zərdüştülərin vaxtından bu ana qədər bifaidə və beyhudə yerə uçub havaya qarışan, yaxud əhəng kimi az bir işə sərf olunan qazlardan bu gün böyük mənfəətlər hasil olunur, ona görə Maliyyə və Ticarət Nəzarətinin bu qazlara böyük əhəmiyyət yetirib, kimlərə və nə ünvanla və ələlxüsus xəzinənin ayrıca bir mədaxil mənbəyi ədd [hesab] olunaraq verilməsi lazım gəlir. Bu barədə artıq şərh və bəst verməyə [geniş izah etməyə] ehtiyac yoxdur. Çünki qaz, neftdən ayrılan bir çox əczanın [kimyəvi maddənin] bir cüzü [hissəsi] olduğu üçün ümum neft məsələsi ətrafıca bir surətdə həll olunarsa, bu qaz işləri də neftin sair əczası ilə bəhəm baxılıb gedər.

Yuxarıda zikr olunan atəşkədələrdən əlavə, zərdüştülərin vətənimizdə buraxdıqları əlamətlərdən biri və ən böyüyü yerlərimizə “Azərbaycan” ismini verməkləridir. Farsca “azər” od mənasıdır. Azərpərəst yaxud atəşpərəst, yəni oda sitayiş edən millət.

Azərbaycan ləfzi isə, iki kəlmədən ibarət olub əsl farsca: “Azərbaycan”-

dır (Azərbaycan) ki, mənası yenə – odpərəstlər, odpərəstlərin yerləri deməkdir.

Sonralardan ərəblər özlərində “gaf” hərfi olmadığı üçün, “gaf” əvəzinə “cim” hərfini qoyub bu xalis fars kəlməsini ərəbləşdirmişlər və bu ərəbləşmiş fars ləfzi biz Qafqaz türklərinin üstündə indiyədək qalıb getməkdədir.*

Bəs millətimizin ismi vətənimizdə hasil olan neft ilə yaxud neftin atəşkədələrdə yanan qazı ilə mərbut [bağlı] və əlaqədar olduğu üçün, nə Bakı (xeyr, əstağfirullah, bir Bakı yox, tamam Abşoran yarımadası) Azərbaycansız və nə də tamam Azərbaycan, Abşoransız, yəni neftsiz yaşaya bilməzlər. Nə Abşoransız Azərbaycan və nə də Azərbaycansız Abşoran Qafqazda ola bilməz! Necə ki, balıq susuz zindəganlıq edə [yaşaya] bilməz, öyləcə də Azərbaycan milləti “qara nöyütsüz” hökumət mənziləsinə [səviyyəsinə] çatammaz.

Neft və ondan hasil olan qaz, azəri babalarımızın səcdəgahı və məbudu sayılırdı. Bunun ibadətində minlərcə, Hindistandan və İrandan ibadətçilər gəlirdi. Bu gün babalarımızın həmin məbudu nəvələri üçün daha məbud sayılmayıbsa da, yenə zindəganlıq [yaşamaq] üçün ən geniş bir sərvət və iqtisad mənbəyi qalmışdır.

* Qafqaz millətlərinin nəzəri-diqqətlərini cəlb edən çöllərimiz, bilirmisiniz, ismini hardan kəsb etmiş? - Milyonlarla taxıl bitirən o bərəkətli “Muğan” çöllərimiz farsca “muğ” kəlməsinin cəmi olub “zərdüştilər” deməkdir. (Muğ-beçə - məcusi çocuğudur). İştə Azərbaycan ilə Muğanın tarixi rabitəsi!

Dini-islamı ərəblər Qafqazda intişar verdikləri [yaydıqları] əsnada, neftin məbudiyyət [ibadət, tapınma obyektinə olma] şərəfətini tələf etdilsə də, əhalinin atəşpərəst mənasına olan “Azərbaycan” ismini əllərindən almadılar. Neft, məbudluq dərəcəsiindən düşdüsə də, ticarət zümərəsinə keçib, məxluq [xalq] arasında əvvəlkindən də artıq bir nüfuz qazanmağa başladı.

Zatən neftin ticarəti də qədim bir vaxtdan başlanmışdır. Bu ticarətin birinci və ən köhnə üsulu: nefti tuluqlara və yaxud dərilərə doldurub dəvə belində karvanla mahalbəmahal gəzdirib satarmışlar. Neftin bu növ ticarəti kənd əhalisi arasında hələ indiyə qədər davam etməkdədir.

Qədim əyyamda neft çeşmələri çox dərinədə olmayıb, çox vaxt yer cadarlarından və yaxud çatlaqlarından peyda olub özü-özünə axarmış və çuxur yerlərdə neftdən göl bağlarmış. Bu axıntılar ələxüsus yer üzündə bəzi övqat [vaxtlar] zühur edən zəlzələlər vasitəsilə kəsbi-şiddət edərmiş [şiddət-lənərmiş].

Bundan əlavə neftin əlamətləri (qaz, qır və sairələri) nüməyan olduğu [göründüyü] yerlərdə əhali, böyük çalalar düzəldib çox asan vəchlə neft yığarmışlar. Bəzi övqat içmək üçün su quyuları qazdıqları halda, su əvəzinə neft çeşmələrinə rast gəlib, böylə quyulardan dəri dullar (dulolar) vasitəsilə nefti çəkib satarmışlar.

Quyuların dərinliyi bir, iki arşın, bəzi vaxt o qədər dayaz olurmuş ki,

kəndirə ehtiyac qalmayıb nefti əl ilə yığarmışlar. Neftin bu dərəcədə asan vəchlə hasil olmağı zərdüştilərdən başlamış, ərəblər, təvaifi-müluk [kiçik dövlətlər, xanlıqlar] və hətta Qafqaz dərəbəylilikləri əsnasına qədər davam etmişdir. Bakı hökmdarları dövründə isə, bu neft quyuları xanların südlü inəkləri olub, onlardan icarə və ya sair bir təriq [yol] ilə xəzinə üçün böyük mənfəətlər hasil edirmişlər.

Rus hökuməti Gəncə, Qarabağ və Şəki xanlıqlarını aldıqdan sonra, 1806-cı ildə Bakı xanlığını da alır. Bakının sair əmlakı ilə bərabər, rus hökumətinin əlinə neft quyuları da keçir. Təzə hökumət də sabiq xanlar kimi bu quyuları icarəyə verib mədaxilindən mənfəətbərdar olur, lakin bu mədaxil əvvəllərdə az bir miqdarda olduğu halda, sonradan getdikcə artır, hətta bu yaxın zamanlarda milyonları belə təcavüz edir [milyonları aşır]!

Əl ilə qazılmış quyuların, necə ki, yuxarıda zikr olundu, dərinliyi keçmişdə bir o qədər olmayırdı, lakin getdikcə üst təbəqələrin nefti azalmağa başlayır; binabərin [buna görə] quyular quruduqca, sahibləri onları dərinləşdirib təzə çeşmələrə rast gələnə qədər qazırdılar; yenə quruduqca, dübarə, səbarə [ikinci dəfə, üçüncü dəfə] dərinlədirdilər. Axırda bu dərinlik bir dərəcəyə çatırdı ki, daha artıq qazmaq imkanından xaric olurdu. Əlan [indi] əl ilə qazılmış öylə quyular vardır ki, onların dərinliyi əlli, altmış, yetmiş və bəzi kərə də həştad sağını mütəcaviz-

dir [keçir]! Bundan artıq əl ilə qazmaq mümkün olmadığı üçün, sair vəsilə [vasitə] ilə bundan daha dərinə, bundan daha aşağıdakı təbəqələrə yetişmək məsələsi ərbabi-fənnin [elm adamlarının] zəhnini işğal etməyə başlayır. Çox çəkməyir ki, məsələ də asan vəchlə həll olunur. Təəccüb burasındadır ki, məsələni həll edən şəxs ərbabi-elmdən olmayıb, Kokorev familiarı sadəcə bir rus taciri idi. Bu tacir, yetmişinci illərdə motor vasitəsilə qazdığı bir quyuya bir-birinə geydirilmiş dəmir boruları (trubaları) yenə makinanə vasitəsilə salladır və bu minval ilə yüz sağını keçir. Bir gün yenə quyuyu qazıldığı əsnada qəflətən quyunun dibində neft fəvvarəsi öylə bir qüvvətli hal ilə qalxır ki, ətrafı basıb sel kimi axır; quyunun hər cəhətində neftdən göllər və gölçələr əmələ gəlir ki, bu kənarından o kənara lodka ilə üz, keç! İştə neft fəvvarəsi yaxud fontanı atılan gün neftçilər arasında böyük bir bayram və məbədeyi-tarix [başlanğıc] hesab olunur. Bu gündən sonra “əl” quyuları ilə bərabər bir də “buruq” quyuları aralığa çıxır. İndi bir az da “buruq” quyularından bəhs edəlim.

Fərhad Ağazadə

AZƏRBAYCAN PARLAMANI ƏTRAFINDA

- Kanuni-əvvəl [dekabrın] 2-sində Bələdiyyə İdarəsində, Bakı şəhəri

müsəlmanlarından Azərbaycan Parlamanına 5 nəfər nümayəndə intixab edilməsi [seçilməsi] üçün iclas vəqə olmuşdur. Seçki nəticəsində Azərbaycan Parlamanına intixab edilənlər bunlar olmuşlardır: Qara bəy Qarabəyov, Ağazeynal Tağıyev, Ağa Aşurov, Ağa bəy Səfərəliyev və Əliağa Həsənov.

- Azərbaycanda yaşayan Polyak Təşkilatları Şurası tərəfindən Azərbaycan Parlamanına dava vəkili S. A. Vonsoviç intixab edilmişdir.

- Azərbaycan Cümhuriyyətində yaşayan gürcü əhalisinin Milli Şurası iclasında Azərbaycan Parlamanına Q. A. Tsxokaya intixab edilmişdir.

- Azərbaycanda yaşayan yəhudi əhalisinin Şurayı-Millisi iclasında Azərbaycan Parlamanına Yəhudi Şurayı-Millisi sədri doktor M. A. Quxman intixab edilmişdir.

- Azərbaycan Cümhuriyyətində yaşayan alman əhalisi tərəfindən mühəndis Kun Azərbaycan Parlamanına nümayəndə intixab edilmişdir.

- Şurayı-Millinin 3 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli iclasında Şurayı-Milli qanunnaməsinin ikinci qeydi müqəzəsinə [qeydinə əsasən] Asəf bəy Şıxəlibəyov həzrətləri Məclisi-Məbusan əzəliyinə intixab edilmişdir.

- Təşrini-saninin 31-ində Ticarət və Sənaye İttifaqının iclasında Azərbaycan Parlamanına əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə Yusif Əhmədov intixab edilmişdir. Şura fəvqəlzikr [adı çəkilən] Yusif Əhmədov cənablarına Parlamanında sülh və asayışı-ümumiyyəyə

çalışmaq və məmləkətin ticarət, mədəniyyət və iqtisadiyyatını yüksəltmək üçün çalışmasına düsturüləmə [nizamnamə] vermişdir. Əlavə Yusif Əhmədov cənabları, İttifaq namından [adından] Parlaman nəzdində bir yer əvəzində beş yer almaq üçün təşəbbüsatda bulunmalıdır, zira Ticarət və Sənəət müəssisəsi məmləkətin tərəqqi və təalisi [yüksəlişi] üçün böyük əhəmiyyəti haiz [daşıyan] bir müəssisədir.

- Tiflisdən Milli Şura əzası, Gürcüstan Hökuməti indindəki [nəzdindəki] siyasi nümayəndəmiz Məhəmməd Yusif Cəfərov, Nərimanbəyov və Ağama-lıyev cənabları Bakıya varid olmuşlardır [gəlmişlər].

- Azərbaycan Parlamanının güşadı [açılışı] elanı münasibətilə Azərbaycanın bir çox yerlərindən müsəlman və qeyri-müsəlmanlardan bir çox təbrik teleqramları gəlmişdir ki, vaxtı ilə təb [çap] ediləcəkdir.

QARABAĞ ƏHVALI

Ağdam Milli Komitəsindən və Ağdamda yaşayan Şuşa şəhəri sakinləri tərəfindən Azərbaycan Hökumətinə gələn teleqramlardan görünür ki, Zəngəzur, Şuşa, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarının dağbasar [dağətəyi] hissələrində toplanmış olan erməni üsyançıları tərəfindən müsəlman əhalisinə olmazın zülm edilir. Andranikin dəstəsi Şuşaya hücum hazırlanır və əlyövmlər [hal-hazırda] Şuşanın 20 çağırımıqlıq [verst]

bir məsafəsində “Müsəlmanlar” adlanan mövqedə vuruşma gedir. Yuxarıda adları yazılmış qəzaların erməniləri də Andranikin dəstəsinə qoşularaq əməliyyata iştirak edirlər.

Bu hadisələr, əhalinin həyəcanına və işdən-gücdən qalmasına səbəb olurlar. Bunun üçün də Ağdam Milli Komitəsi teleqramlarla Hökumətə müraciət edərək buna qarşı təcili tədbirlər ittihazını [görülməsini] rica edir.

DAĞISTANDA

- Petrovsk ilə və həmçinin Dağıstan oblastının hər bir müəssisələri ilə teleqraf münasibəti [əlaqəsi] başlanmışdır. Dağıstan Cümhuriyyəti sədri Çermoyevi xəbərdar ediniz.

- Mövsuq [etibarlı] mənbədən verilən xəbərlərdən anlaşılır ki, bolşeviklər Mozdok ilə Qroznını işğal edib iləri hərəkət etməkdədirlər. Kazaklar bolşeviklərlə bir yerdə hərəkət edib dağıstanlılara amansız müharibə elan etmişlərdir. Kazaklar özlərinin və qeyrilərinin rus zabitlərini bolşeviklərə təslim edirlər. Bolşeviklər də zabitləri dəstə-dəstə güllələyirlər. Müsəlman inqışları və çeçenləri, rus zabitlərini təslim etməyib, müsəlman adətincə onları öz qonaqları hesab edirlər.

- Dəmiryol xətti Xasavyurta qədər düzəlmişdir. Təşrinin-saninin [noyabrın] 26-sında birinci qatar ora varid olmuşdur [çatmışdır].

- Srağagün Tersk kazak nümayən-

dələri Bakıya varid olmuşlar. Bunlar bolşeviklər əleyhinə dağıstanlılardan müavinət [kömək] istəmək istəyirdilər. Bakıya da gəlmişlər ki, Müttəfiqlərdən müavinət xahiş etsinlər.

- Dağıstan Hökuməti, bolşeviklərdən qaçan qaçqınları Terek çayının sağ kənarına, Dağıstan Cümhuriyyətinə keçirməklə geniş bir surətdə müavinət [kömək] və mehmannəvazlıq [qonaqpərvərlik] göstərilməsi binagüzarlığında bulunmuşdur [sərəncamını vermişdir].

YENİ BİR QƏZETƏ

Kanuni-əvvəlın [dekabrın] üçündən etibarən Bakıda, Rus Milli Komitəsinin nəşriyyəti olmaq üzrə “Yedinaya Rossiya” adı ilə yeni bir qəzetə çıxmağa başlamışdır. Məzkur [adı çəkilən] qəzetə, adının göstərdiyi kimi, Rusiyanın təcidi [bərpası] və sabiq Rusiyanın yenedən birləşdirilməsi məqsədini təqib edir.

Birinci nömrəsinin baş məqaləsində qəzetə, bu günün ən böyük mövzusu olan Rusiyanın birləşdirilməsi və müqəddərati-milliyə məsələsinə öz nəzərini yazaraq deyir ki:

“Biz Rusiyanın təcidi işinə xidmət etmək, vətənimizi yenedən böyük, müttəhid [birləşmiş, vahid], hürr görmək istəyirik. Fəqət köhnə üsula qayıtmayacağız ki, hökumət ayrı-ayrı şəxslərin və millətlərin hürriyyətini kökündən kəsirdi. Şimdi yeni həyat qurmali və Rusiya dairəsində yaşayan millətlərlə bərabər Rusiyanın təcidi əsasına muxtariyyəti-idarə və müqəddərati-milliyənin millətlərin kəndi ixtiyarına verilməsi əsasları qonulmalıdır. Bunun da qəti surətini Ümumrusiya Məclisi-Müəssisənə təyinat etməlidir.”

Fəqət məzkur [adı çəkilən] məqalə, bu şüarını tənvidə [aydınlaşdırmaqda] davamla, öz əsaslarını başqa dürlü təbir edərək [yozaraq] muxtariyyəti-idarə və müqəddərati-milliyə məsələsində nə millətlərin rəyi ilə hesablaşmaq istəyir, nə də hətta Cahən Sülh Konfransının qərarı ilə... Və yazılarını bu cümlə ilə qurtarır:

“Rusiya millətlərinin müqəddəratının kəndi əllərinə verilməsi haqqında Cahən Konfransı nə deyir desin, bu millətlər nə danışıqlar danışıqlar, burası bizə kifayət etməz. Biz, əyalətlərdə bu məsələ haqqında Rusiyanın özünün qəti son sözünü demək hüququnu müdafiə edəcəyiz.”

Bu surətlə, qəzetənin zənnincə, bunca böyük beynəlmiləl məsələnin həllinə nə ümum millətlər səlahiyyətə imişlər, nə də cahən məclisi-kübrası [böyük cahən məclisi]; səlahiyyətə yalnız rus milləti malik imiş.

Bir millətə bu qədər böyük səlahiyyət isnad verənlər, görəsən hangi beynəlmiləl hüquqa istinad edirlər?

Bir millətə bu qədər böyük səlahiyyət isnad verənlər, görəsən hangi beynəlmiləl hüquqa istinad edirlər?

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan Dəmiryolları Hərəkatı Müdiriyyəti, dəmiryolları üçün təcili

hazırlıq kursları açmağı qət etdiyindən, Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən rica etmişdir ki, 7-inci və 8-inci polis dairəsində məktəbdən ötrü ev versin; əlavə, Bələdiyyə İdarəsindən 45 mütəəllimdən [tələbədən] ötrü məktəbə qərz [borc] kimi məbləğ də verilməsini bəyan etmişdir. Şimdilikdə təcrübəli acentələr yoxluğundan hərəkət sıxış altında aparılır.

İrandan mal vürudu [gəlməsi]

İşbu günlərdə İrandan (Ənzəli) 4000 cəbə [qutu, yeşik] xüşkbar [quru meyvə] gətirilmişdir.

Dolandırıcılıq [fırıldaq]

Bir neçə gün bundan əvvəl, təxminən təşrinə-saninin [noyabrın] 23-ündə, Birinci polis müfəttişliyi (Bayılov dairəsi) Mərkəzi Ev Komitəsinə xəbər vermişdir ki, bir çox şübhəli ərzihallar verilməkdədir. Bunların arasında sentyabr hadisətindən [hadisələrindən] 100 min, 300 min xəsarətdidə olanların [zərərçəkənlərin] da siyahısı verilir. Ərzihal verənləri istintaq etdikdə, yalan məlumat verməklə bərabər, bir çoxları da əlavə edirmişlər ki, siyahını xüsusi adamlar tərtib verərək para alırmış.

Mərkəzi Ev Komitəsinin ricasına görə, Birinci dairə komitəsi işbu ərzihalları saxta sənədlər tərəfindən imza edilənlərə haşiyə yazaraq göndərmişdir.

İki günün zərfində böylə saxta ərzihal 129 ədəd verilmişdir.

Mərkəzi Ev Komitəsi bunları öz cənbindəki [nəzdindəki] təftiş komissiyasına həvalə etmişdir. Komissiyonun saxta olduğunu qət etmişdir.

İki gündən sonra saxta ərzihal verənlərin məhkəməyə veriləcəyi şayiət [şayiələri] şəhərdə dəvəran etməyə [dolaşmağa] başladığı sırada, bir para əşxas [şəxslər] yeni siyahılar tərtib verərək, polis müfəttişliyinə pişnihad [təqdim] edərək əvvəldəkilərin saxta olduğunu söyləmişlərdir. Mərkəzi Ev Komitəsi işbu məsələni istintaqa verəcəkdir.

Azərbaycan İctimaiyyəni-İnqilabiyyun Firqəsinin [Sosialist İnqilabçılar Partiyasının] ümumi iclası

Azərbaycan İctimaiyyəni-İnqilabiyyun Firqəsi cümə günü kanuni-əvvəlin [dekabrın] 6-sında Türk Ocağı salonunda, saat 4-də ümumi iclas dəvət edir. Müzakirə ediləcək məsail [məsələlər]:

1) Əhvali-hazirə [mövcud vəziyyət] haqqında məruzə;

2) Təşkilat məsələsi;

3) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

Bütün arxadaşlardan rica olunur ki, vaxti-müəyyənədə [təyin edilmiş vaxtda] təşrif gətirsinlər.

“Kaspi” qəzetəsinin qapanması

Texnika şəraitindən naşi [ötrü] “Kaspi” qəzetəsi müvəqqəti olaraq dayandırılmışdır.

Şurayi-Milli İdarəsindən elan

Şəhərlərdən, qəzalardan və cəmiyyətlərdən intixab edilərək [seçilərək] Bakı şəhərinə varid olan Azərbaycan Məclisi-Məbusanı əzasından [üzlərindən] və Bakı şəhərindəki əzadan lazım olan məlumatı verməyənlərin Şurayi-Milli İdarəsinə təşrif gətirərək, haqlarında lüzumuna ehtiyac görünən məlumat əta etmələri [vermələri] rica olunur.

İdarə hər gün saat ondan üçün yarısınadək açıqdır.

*İdarə müdiri: Məhəmməd Səid
b/15 3-1*

Gəlir vergisi

Azərbaycan Kazyonnu Palatasının Hökumət gəlir vergisi xüsusunda verdiyi qanunun 77-80-ci maddələr[i] mövcubincə [maddələrinə əsasən] **elan edir:**

a) Kirayənişinlərə, ev və qeyri-mənqul [daşınmaz] əmlak sahiblərinə; b) Dövlət, mənəşəb (bəy, tacir və qeyrə) və ictimai (şəhər, kənd idarələri və qeyrə) müəssisələrə, xüsusi şirkətlərə qeyri-mənqul əmlak, ticarət, sənəət və qeyri gəlir verici müəssisə sahibləri və icarədarlarına; c) Səhmdarlar şirkəti və cəmiyyətlərinə, pay şirkətlərinə, səhmdarlar, ticarət və torpaq bankalarına, xüsusən lombardlara və mənqul [daşınan] əşyaya pul və mal buraxan şirkətlərə:

1) Bakı şəhərində, ətrafındakı Bely qorodda, Bibiheybətdə, mədənlərdə, Balaxanı, Sabunçu, Ramana, Zabrat, Binəqədi və Suraxanı kəndlərində, Sabunçu və Suraxanı kəndləri miyanında [arasında] vaqə mədən dairəsində (Əmirhacıyan və Xilə kəndləri) kənd qeyri-mənqul əmlakı olan yerlərdən siva [başqa] və Gəncə, Nuxu və olan üzvdə Şuşa şəhərlərində olan kirayənişinlər 1918-ci il kanuni

əvvəl 1-dən gec olmamaq şərti ilə öz ev sahiblərinə və yaxud onları əvəz edənlərə xüsusi vərəqələr üzərində bu vaxta kimi kirayənişin işğal etdiyi mənzilərdə neçə nəfər mədaxili [gəliri] olan əşxasın siyahısı verilməlidir. Xüsusi mədaxili olan da buraya daxildir.

2) Ev və qeyri-mənqul əmlak sahibləri kirayənişinlərdən aldığı siyahıları və öz siyahısı ilə bərabər 1919-cu il kanun-saninin [yanvarın] 7-dən gec olmamaq şərti ilə məhəlli [yerli] vergi idarəsi sədrinə təqdim etməlidir.

3) Bu siyahılardan başqa ev və qeyri-mənqul əmlak sahibləri həmin vaxtda, həmin sədrə xüsusi vərəqələr üzərində bunların evlərində və əmlakında vaqə mənzillərin, ticarət və sənəət müəssisələrinin, anbarların, skladların sakinlərinin adlarını verməlidir.

4) Yuxarıda “b” fəslində göstərilən müəssisələr 1919-cu il kanuni-sanidən gec olmamaq şərti ilə bu siyahılar qulluqçular yaşadığı məhəllin sədrinə verilməlidir. Xüsusi vərəqələr üzərində 1915-ci il kanuni-əvvəl 15-inə kimi qulluqçularının siyahısını verməlidirlər.

5) Səhmdarlar şirkəti, ictimai və qeyriləri “c” maddəsində göstərilən cəmiyyətlər 1919-cu il kanuni-sani 7-sindən gec olmamaq şərti ilə, Azərbaycan Cümhuriyyəsinə və əcnəbi məmləkətdə olan səhmdarların və pay sahiblərinin siyahısı və adını və pay sahiblərinin adlarını və ümumi iclasda iştirak üçün təqdim olunan səhmdarlar və pay sahibləri siyahısını, səhm və payların miqdarını Azərbaycan Kazyonnu Palatasına bildirməlidir.

6) Yuxarıda sayılan siyahıları yazmaq üçün vərəqələri şirkət müəssisələr hər gün vaqə olduğu məhəlli idarələrdən, ev sahibləri isə polis idarələrindən alacaqlar.

7) Siyahıları yazmaq qanunu bu vərəqələrdə yazılmışdır. Bu barədə məlumat almaq istəyənlər məhəlli idarə sədrinə müraciət edə bilirlər.

8) Bu siyahıları verməyənlər, vaxtından gec verənlər və siyahını natamam yazanlar hökumət gəlir vergisi qanununun 126-cı maddəsi mövcubincə [əsasında] 100 rubləyə kimi cərimə ediləcəklər.

9) Bakı və Balaxanı-Sabunçu polis dairəsində aşağıdakı məhəlli vergi idarələr təşkil edilmişdir:

1. 1-ci şəhər idarəsi	1 və 2-ci polis idarələri
2. 2-ci şəhər idarəsi	10-cu polis idarəsi
3. 3-cü şəhər idarəsi	3-cü polis idarəsi
4. 4-cü şəhər idarəsi	4-cü polis idarəsi
5. 5-ci şəhər idarəsi	5-ci polis idarəsi
6. 6-cı şəhər idarəsi	6-cı polis idarəsi
7. 7-ci şəhər idarəsi	7-ci polis idarəsi
8. 8-ci şəhər idarəsi	8 və 9-cu polis idarələri
9. 9-cu şəhər idarəsi	Sabunçu kəndi və mədəni və Suraxanı, Əmirhacıyan və Bülbülə kəndləri
10. 10-cu şəhər idarəsi	Balaxanı, Zabrat və Binəqədi mədən dairəsi

a/13 3-1

Bakı Sənəət və Ticarət İttifaqı üzvlərinin ümumi iclası

Cümə günü kanuni-əvvəl in [dekabrın] 6-sında səhər saat 10 yarımında Ev Sahibləri İttifaqı idarəsində, Qorçakovski küçədə, Tağıyevin 1 nömrəli evində Borsa altında vəqə olacaqdır.

Baxılacaq məsələlər:

1) İttifaqın məramnaməsi müzakirəsi və təsdiqi;

2) İclasda qalxacaq məsələlər.

İclas ikinci olduğuna görə hər neçə üzv gələrsə qanuni ədd [hesab] ediləcəkdir.

b/14 1 - 1

Torqovı caddədə nömrə 11
“Renesans” sineması
1918-ci ilin kanuni-əvvəl in [dekabrın]
5, 6, 7 və 8-ində
artıq gözəl,

ümum aləm əfkarını cəlb edən
1914-cü və 1918-ci illərdəki

HƏRB ŞƏKLİ GÖSTƏRİLƏCƏKDİR.

XALQ FƏCİƏSİ

7 hissəli qayət maraqlı şəkildir [filmdir].

Bu vaxtadək bu kimi şəkillər
göstərilməmişdir.

Faciədə 150 mindən ziyadə
əşxas iştirak edib,
500 min dollardan artıq
məbləğ xərc edilmişdir.

Tələsiniz görməyə.

Topçular, piyadalar, süvarilər, donanma.

Tamaşa adi günlər saat 4-dən,
bayram və cümə günləri isə
saat 12-dən başlanır.

Müdiriyyət

288 1 - 1

**Müdir və baş mühərriri:
Ceyhun bəy Hacıbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 67. “...Azərbaycan Türk Ordusunun Bakını işğal etdiyi vaxta kimi...”: “işğal” sözünün əsl mənası “tutmaq, ələ keçirmək”dir. O dövrdə “işğal” sözü bugünkü mənfi çalarını qazanmamışdı. Burada və ümumiyyətlə Bakının türk və Azərbaycan əsgərləri tərəfindən tutulmasından bəhs edilən bütün hallarda “işğal” sözü düzgün başa düşülməlidir.

Azərbaycan Parlamanı

səh. 67. “Kooptasiya”: hər hansı bir seçkili orqana, bu orqanın öz qərarı əsasında yeni üzvlərin seçkisiz olaraq əlavə edilməsi.

Ədliyyə naziri ilə müsahibə

səh. 71. “İstanbula İngiltərə təyyarələrinəndən tökülən intibahnamələr...”: “tökülən” sözü qəzetdə “töküldüyü” kimi getmişdir.

“...sülh müzakirətində iştirak edən heyətin sədri Bəhriyyə naziri Fuad bəy həzrətləri...”: Rauf bəy (Hüseyn Rauf Orbay) olmalıdır.

“Nazir, Sultan həzrətlərinə verdiyi məruzəsində demişdir ki...”: Osmanlı sultanı VI Mehmed nəzərdə tutulur.

“Almaniyaya tərz-i idarəni dəyişmək təklifi əleyhinə olaraq, xəlifəlik məsələsinə toxunulmamışdır.”: Antanta dövlətlərinin, Almaniyada rejim dəyişikli tələb etməsinə baxmayaraq, Osmanlı dövlətindən belə bir tələbləri olmadığını demək istəmişdir.

Keçmiş xülyalar

səh. 72. “Tiflisdə nəşr olunan “Qruziya” qəzetəsinin 28 təşrinə-sani...”: qəzetdə səhvən “38 təşrinə-sani” getmişdir.

səh. 73. “Tiqranov”: Sirakan Tatesoviç Tiqranyan nəzərdə tutulur.

“Əsribekov”: güman ki, erməni hərəkətinə “Əsribekyan” adıyla qoşulan Yerpem Davtyan nəzərdə tutulur.

səh. 74. “Qolos zemli”: “Azərbaycan” qəzetində səhvən “Qolos znamya” kimi getmişdir.

“Mən knyaz Qolitsın haqqında knyaz [A. M.] Dondukov-Korsakovun və [S. A.] Şeremetyevin nə rəydə olduqlarının bilirəm, fikrimcə, söyləməmək yaxşıdır.”: Bu cümlə qeyri-dəqiq tərcümə edilmişdir. Belə olmalıdır: “Mən knyaz [A. M.] Dondukov-Korsakovun və [S. A.] Şeremetyevin nə rəydə olduqlarının bilirəm, knyaz Qolitsını isə, fikrimcə, heç deməsək yaxşıdır.”

səh. 75. “Erməni başçılar sinfinin mənfi xasiyyətləri...”: “Azərbaycan” qəzetində bu cümlədə “mənfi” yerinə səhvən “müsbət” yazılmışdır. “Qruziya” qəzetində məqalənin orijinalında “mənfi”dir.

“Vorontsov”: İllarion İvanoviç Vorontsov-Daşkov nəzərdə tutulur.

“Çxenkeli, Xoyski, Nikoladze, Ağayevdən...sə yenə də Qolitsın və Veliçenkonun olmaları yaxşıdır. (Vorontsov da təsadüfən bura daxil ola bilər.)”: Bu cümlələrin tərcüməsində müəyyən qədər qeyri-dəqiqliyə yol verilmişdir. Belə olmalıdır: “Çxenkelilər, xoyskilər, nikoladzelər, ağayevlərdən...sə yenə də Qolitsın və Veliçenkonun (bir də gördün araya Vorontsov da düşə bilər) olmaları yaxşıdır.”

Bakı neft ticarəti və onun müxtəşercə tarixi

səh. 76. “Əyyub”: “Quran”da adı çəkilən peyğəmbərlərdən biri. Şərq folklorunda və ədəbiyyatında səbr rəmzi kimi işlənir.

“Herkules”: qədim yunan mifologiyası

qəhrəmanlarından olan Herakl. Fövqəladə gücə malik olmuşdur.

“Rüstəm”: Əfsanəvi İran qəhrəmanı Rüstəm Zal, yaxud Zal oğlu Rüstəm. Şərq folklorunda və ədəbiyyatında güc-qüvvət rəmzi kimi işlədilir.

“Süleyman”: yəhudilik və xristianlıq inanışında hökmdar, islam inanışında isə həm peyğəmbər, həm də hökmdar olan həzrəti Süleyman həm Qərb, həm də Şərq folklor və ədəbiyyatında müdriklik, güc, iqtidar və zənginlik rəmzi kimi işlədilir.

“An ki şiran ra konəd rubəh mizac / Ehtiyacəst, ehtiyacəst, ehtiyac.”: Bu beyt farscadır; mənası belədir: “Aslanları tülkü mizaclı edən – ehtiyacdır, ehtiyacdır, ehtiyac.”

səh. 79. “Sajın” yaxud “sajen”: metrik sistemdən əvvəl işlənən, təxminən 2,13 metrə bərabər uzunluq ölçüsü.

“...yetmişinci illərdə”: 1870-ci illər nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Parlamanı ətrafında

səh.80. “Təşrini-saninin 31-ində...”: qəzetdə səhvən “təşrini-saninin 3-ndə” getmişdir.

Gəlir vergisi

səh. 84-85. Bu qanunun hərflərlə göstərilən maddələri qəzetdə ərəb əlifbasına uyğun olaraq (əlif, bə, tə və s. kimi) sıralanmışdır. Bəzi cümlələr anlaşılmazdır, güman ki, rus dilindən tərcümə edilərkən təhrif edilmişdir.